

ВЕЛИКИЙ РОМАН

Павло
Загребельний

ЗЛО

•

ПІВДЕННИЙ
КОМФОРТ

Харків
«ФОЛІО»
2024

310

Цей роман я писав сорок п'ять років тому в Алуці, в санаторії «Гірське сонце», де лікувався від туберкульозу, здається, «підхопленого» в Китаї, де був восени 1962 року. За два місяці я вилікувався, написав роман і повернувся до Києва. До санаторію я їхав головним редактором газети «Літературна Україна», додому повернувся вже не редактором. Зняли за друкування таких поетів, як Іван Драч, які роздратували високе партійне начальство аж до республіканського «вождя» Підгорного включно.

Знятий з редактора — і пропонує журналові «Вітчизна» роман, що називається «Зло»! Яке зло може бути в щасливій радянській вітчизні? Гаразд. Замінімо назву на радянсько-оптимістичну: «День для прийдешнього». В романі критикується хрущовська забудова всієї країни примітивними п'ятиповерхівками? Але ж ідеться про день прийдешній, мріється про нові прекрасні будови, що символізують наше сяйливе майбуття. А ще великий Ленін закликав: «Надо мечтать!»

Роман мій «проскочив» і журнал, і видавництво. Тільки згодом при перевиданні пильний директор видавництва здійснив у ньому «зачистку», майже схожу на те, що згодом поробляла російська армія в чеченських аулах. У виданні 64-го року знавіснілий полковник на переправі «вистрілив» Володі Кабишу просто в груди, а потім, коли той уже падав, стрель-

нув ще раз і вдруге в голову. У виданні 80-го полковник просто «вистрілив» не знати куди — у білий світ, як у копійчку. У виданні 64-го описано беріївський табір спецперевірки і ненастирливо проводиться паралель з гітлерівськими таборами. У виданні 80-го ці сторінки ніби лизень злизав. І все це без будь-яких пояснень, навіть не поставивши автора до відома! Книжка вийшла в перекладах російською («День для грядущего»), французькою («Une Journee pour La posterite»), латиською («Viena diena cela iz pakotni») мовами. Мабуть, перекладено з підчищеного варіанта.

1967 року з молодим режисером Київського театру ім. Лесі Українки Михайлом Резніковичем ми зробили інсценізацію роману, і спектакль під назвою «Хто за? Хто проти?» пройшов на сцені театру понад тисячу разів. Декорацію у вигляді оригінального столу на всю сцену здійснив Давид Боровський, що згодом став головним художником славетного московського Театру на Таганці. Для цього видання, здійснюваного за першим випуском роману у видавництві «Радянський письменник» у 1964 році, відновлено первісну назву «Зло» і прибрано автором деякі анахронізми, яких нинішній читач (та й сам автор) уже не сприйматиме.

Автор

РАНОК

ПЕРШИЙ ЗОЙК

«Я вмиратиму під Лук'янівською тюрмою».

Дементій Хомич ковзнув поглядом по цьому першому рядкові щойно одержаного листа і одіклав його вбік. Але, мабуть, автор листа добре знав, як можна заінтригувати академіка (хоч той був уже в такому віці, коли людину майже нічим не заінтригуєш), бо та трохи дивна епістола знов помандрувала на середину столу і вляглася якраз навпроти академікових очей. Прочитав, тепер уже намагаючись зосередитися. Він не помилився. Фраза звучала саме так, як він прочитав її вперше: «Я вмиратиму під Лук'янівською тюрмою».

— Гм, — адресуючись до самого себе, голосно промовив академік. — Вітаю вас, Дементію Хомичу. Вас зачислено до будівничих Лук'янівської тюрми в Києві!

Дотеп академікові сподобався. Треба повторити його ще раз, хоч нема слухачів і нікому належно поцінувати такий вдалий вислів.

— Але ж, шановний листоскладальнику, — знов уголос промовив академік, — я ніколи не належав до похмурих будівничих, які споруджували тюрми і каземати. Я навіть — о ганьба! — не знаю, хто споруджував нашу Лук'янівську тюрму. Це був якийсь скромний анонім. Тюрми завжди будували тільки аноніми. Навіть замок святого Ангела в Римі...

Стривайте, але ж замок святого Ангела споруджувався як гробниця імператора Адріана? Лише згодом папи римські використовували його як тюрму. Отже, анонімність цього архітектурного витвору не може слугувати як аргумент до висунутої нами тези...

Дементій Хомич поторкав пальцем брови. День починався погано. Академік не любив засідань, а нинішній день, здається, буде суцільним засіданням. Та ще й до того ж оцей лист з похмурою преамбулою. Так, немовби він не академік архітектури (в газетах тепер пишуть так: Дійсний член Академії будівництва і архітектури), скорочено: АБіА), а начальник міліції. Ніколи він не гадав, що архітектура може так тісно сходитися з органами, які борються проти правопорушень. Але ж хтось колись будував оті трикляті тюрми! Вергали гори каміння й цегли, щоб поховати під ними маленьку, тендітну, німичну людину. Історичний нонсенс! А велетенські бомби? Як там їх називають? Мегатонні чи що? Вони можуть викликати на земній поверхні майже геологічні струси. А призначення їхнє якнайскромніше: убити людину. Ту саму, що її можна вбити цеглиною. Хто це був убитий цеглиною, яка звалилася з карниза? І Французька революція пішла не в тому напрямку. Карниз. Архітектурний раритет в часи залізобетону, безглузда смерть Мірабо і доля Французької революції...

Він одбігав думками далі й далі від листа, який лежав на столі. Перед цим неспокійним днем хотілося мати хоча б не затьмарений клопотами ранок. І чому так невчасно прийшла сьогодні пошта? Коли треба, вона запізнюється. Коли ж не треба, приносять ще з досвітку.

Його очі втретє наштовхнулися на дивний, бентежливий рядок «Я вмиратиму під Лук'янівською тюрмою», і він не мав більше сили змагатися з своїм невідомим листописцем. Ко-

лись примічали, на яку ногу встав; тепер твій настрій залежить від того, що принесе ранкова пошта або ж телефонний дзвінок. Боже, про які дурниці доводиться думати! Дементій Хомич невдоволено хмикнув і простягнув руку. Вирішив прочитати лист до кінця.

Але якраз тої хвилі прийшов порятунок. Чорний телефонний апарат, що стояв на другому кінці столу, перелякано дзенькнув, мовби аж зойкнув, а потім залився дрібним істеричним дзвенінням.

Академік належав до телефонізованих громадян нашої планети, тому підняв трубку.

ВІН ПРОКИДАЄТЬСЯ

А вже тепер почнемо з епіграфа:

Я не знаю, чи все це є зло, але воно прекрасне, але воно велике, але до дна душі своєї відчуваю, що в цьому вогні гартується новий світ.

Альфред де Віньї, з поеми «Париж».

Кукулик не знав французької. В анкетах, навпроти запитання «якими іноземними мовами володієте?», з гордим спокоєм нотував: «іноземними мовами не володію» (докладно відповідати на запитання його привчили ще здавна). Про Альфреда де Віньї Кукулик теж нічого ніколи не чув, хоч той і належав до класиків. По-перше, класиків багато, на всіх не настачиш часу. По-друге, Альфред де Віньї не мав ніякого відношення ні до будівництва, ні до архітектури. Отже, полишмо епіграф — цей шифрувальний ключ до коду нашої

подальшої розповіді — і візьмемося за Кукулика з іншого боку.

У Києві на вулиці Карла Лібкнехта, на третьому поверсі чиншового будинку (тобто спорудженого ще до Жовтневої революції купцем першої гільдії Бодровим для того, щоб лупити чинш з квартирантів), у просторій кімнаті, заставленій світлими лискучими меблями болгарського спального гарнітура (тисяча карбованців новими грішми, діставав через Жеребила, а в того є Мухобій, а Мухобій зможе дістати вам навіть білого слона!), розплющив очі могутній сивоголовий чоловік.

Це був Кукулик.

Він спав на спині (на лівому боці не можна: серце; на правому — теж: печінка) і тепер, не перевертаючись, навпомацки знайшов на тумбочці коричневий дерматиновий футляр, розстебнув його, дістав звідти електричну бритву «Харків», знову ж таки не дивлячись, завченим рухом устромив штепселя в розетку і притулив торохкотючу машинку до м'ясистої щоки.

Від наглого дирчання бритви на сусідньому ліжкові злякано прокинулася дружина, товсті її руки здійнялися, мов крила, упали в м'яку перину (перини клали, щоб не псувалися пружинні матраци на ліжках), звично-зляканим голосом спитала:

— Уже?

— Лежи, лежи, — спокійно сказав їй Кукулик. — Я сьогодні порушив графік, прокинувся раніше. Хвилююсь. Кукулик хвилюється.

А сам лежав непорушно, тільки водив рукою вздовж однієї щоки, потім уздовж другої, не розплющував навіть очей, щоб з них не вчиталося оте хвилювання, про яке сказав дружині.

Гоління тривало рівно десять хвилин. Не менше, бо тоді б не так ретельно знищувалася щетина на щоках. Не більше, бо тоді б попсувалася бритва.

Опісля — ще п'ять хвилин непорушного лежання. Так порадив Кукуликові знайомий професор. Коли прокинешся — не схоплюйся одразу. Полеж хвилин десять-п'ятнадцять. Можна поголитися електробритвою за цей час. Вібрація бритви дає серцеві електричні імпульси. Головне ж — ніколи не вистрибуй з ліжка, щойно прокинешся. Бо тоді «вистрибує» з грудей серце. Полеж, подумай про новий день, про свої справи. Намагайся не згадувати про день вчорашній. Забігай думками наперед — і тобі одразу стане легше, і настрої у тебе усталиться на цілий день, і ти цілий день усміхатимешся, і все робитимеш гарно, швидко й уміло.

Професор вважався найліпшим спеціалістом з серцево-судинних захворювань, і Кукулик дотримувався його порад з такою самою ревністю, як благочестиві католики дотримуються десяти біблійних приказань.

Але сьогодні був зовсім не такий день, щоб думати тільки наперед і нічого не згадувати. Кукулик лежав і згадував цілий рік. Найтяжчий рік у його житті. Рік без одного дня. Без того, що має сьогодні бути. Власне, вже є, вже настав. День триста шістдесят п'ятий. А триста шістдесят чотири дні тому в газетах було опубліковано повідомлення. Про те, що Інститут житла Академії будівництва і архітектури Української РСР (скорочено ІЖ АБіА УРСР) оголошує відкритий конкурс на кращий проект спорудження експериментального житлового кварталу в місті Києві. Умови конкурсу такі-то й такі, проекти надсилати під девізом, розшифровку девіза, тобто прізвище автора проекту і його адресу — в окремому конверті. І все інше, що належить в таких речах.

Навіщо конкурс? — казали Кукуликові. — Коли є гарні проекти, то вони є й без конкурсу, а коли їх нема, то їх не буде й після сотні конкурсів. Он як у кіно. Щороку проводять конкурси на кращий сценарій, а де геніальні фільми?

Окрім того, конкурси під девізом — це відлякування маститих архітекторів. Подасть вам який-небудь академік свій проект, а ви, не розібравшись, припечете йому заохочувальну премію! Хто стане ризикувати своєю репутацією? Окрім того, кошти. Рецензування проектів, журі, листування, протоколи, премії — що це, як не розтринькування державних грошей! Перша премія — п'ять тисяч карбованців? Марнотратство! І потім: з ким ви погоджували цей конкурс? Хто його затверджував? З ким ви радилися? Хто дозволив, нарешті?

Кукулик сказав: «Я директор Інституту житла, інститут оголосив конкурс. Це — демократизм у мистецтві. Все».

Він умів стати на своєму, коли хотів. Триста шістьдесят чотири дні ходив іменинником. Про нього пішла слава як про новатора. Подумайте: в час панування типових проектів оголосити конкурс, у якому знехтувано авторитети! Кукулика запрошували на засідання Дискусійного клубу творчої молоді, до нього зверталися за інтерв'ю меткі хлопці з «Вечірнього Києва». Йому подобалася ця нова роль. Ніколи не був пророком, а тут траплялася нагода походити хоч у еретиках. «Ми забули про молодь, — казав Кукулик. — Примушуємо її покладатись тільки на міцність власних ліктів. А чому наша радянська молодь повинна проштовхуватися в житті? Відкриємо їй шляхи! Спрямуємо надмір її енергії на речі корисні...» І так далі. Нічого не було сказано путнього, а тим більше нового, а здавалося, що Кукулик провіщає нову епоху.

Особливо багато галасу здіймав з цього приводу Кошарний. Власне, все й почалося з Кошарного. І якщо вже визначити цей рік точно, то слід назвати його роком Кошарного.

Кукулик встав, пройшов у ванну (білі кахлі з синім поясочком угорі, латунні крани, московське мило на магнітному держакі), довго плюскотався під холодним душем, натирав свій м'язистий торс шорстким китайським рушником, накинув халат, почовгав у кабінет, набрав номер квартири Кошарного. Той обізвався одразу.

— Спав? — спитав Кукулик.

— Спав.

— Встав?

— Встав.

— Ну і як?

— Та як...

— Я тебе питаю про сьогоднішнє!

— Та Боже ж мій!

— Я в Бога не вірю.

— А в арифметику? — весело спитав Кошарний.

— Без жартів. Не такий сьогодні день.

— Та все в ажурі!

— Думаєш?

— Навіщо мені думати? Я знаю!

— А конкретно?

— Та я ж говорив уже.

— А ти повтори ще раз.

— Ну, Дементій Хомич — за. Тетяна Василівна — теж. Брайко подасть сьогодні, бо він не встиг. Але...

— Чому це він не встиг?

— Та він все одно — за. Держбуд — теж. Фінансисти — обома руками.

— Хто ж проти?

— Діжа. Ви ж знаєте.

— Один Діжа?

— Один як палець.

— То ти думаєш, що все воно так і буде?

— А як же інакше!

— Ну-ну, — сказав Кукулик і поклав трубку. Так почався цей день.

Потім був сніданок. Вівсяна каша з молоком, яка обіцяла довголіття, і чай з лимоном. Дружина, брезкла, нерозчесана, хляпала капцями по кахляній кухонній підлозі (коли не було гостей, їли в кухні, щоб не псувати столового гарнітура. Чеські меблі, тисяча двісті карбованців новими грішми, дістали тільки завдяки знайомству в Міністерстві торгівлі). Кукулик глянув на неї майже з ворожістю, буркнув:

— Вероніка де?

— Спить.

— Знов десь віялась?

— Облиш ці вульгарні слівця, коли говориш про дочку.

— Ти ще мене вчитимеш?

— Все життя тебе вчу.

Дружина була філологом. Як на гадку Кукулика, то філологія — найнепотрібніша наука. Хати з неї не збудуєш, хліба не спечеш. Слова! Слова ми доберемо й без філології!

Він поснідав, пройшов до спальні, пов'язав краватку, надяг світло-сірий легкий піджак, зазирнув до дзеркала, змочив скроні туалетною водою «Лаванда», відкашлявся. Кашель у нього був генеральський, хоч у армії Кукулик дослужився лише до полковника. Однаково тепер обіймав генеральську посаду. Директор єдиного в Україні республіканського Інституту житла! Що може бути нині головніше,

важливіше, болючіше, цікавіше, популярніше за житло! Може, хто хоче статистики? Будь ласка! За останні шість років сімдесят п'ять мільйонів чоловік одержали в нашій країні нові квартири. Цього року в Радянському Союзі буде споруджено дев'яносто два з половиною мільйони квадратних метрів житла. Матимемо майже десять мільйонів чоловік новоселів. Цілу державу! У Києві за останні чотири роки збудовано три і чотири десятіх мільйона квадратних метрів житлоплощі, а до війни мали всього шість мільйонів. Цього ж року тільки за рік буде введено понад мільйон квадратних метрів. Сто тисяч киян стануть новоселами! Будуємо з розрахунку на тисячу чоловік удвоє більше, ніж у США і Франції, в два з половиною рази — ніж у Англії й Італії. Кого не переконують такі цифри?

Кукулик знав їх напам'ять. І ще безліч цифр знаходило притулок у його великій голові, цифр важливих, красномовних, переконливих, гордих. А дружина чіплялася з якимись там словами і сякою-такою філологією!

Він пішов до кабінету. Трохи раніше звичайного одягнувся й поснідав сьогодні, тож треба було згаяти якось час, щоб не прийти на засідання журі першим. Пересунув на столі довідники, вчорашні газети, підійшов до вікна. На вулиці ніде було розгулятися оку. Погляд упирався в протилежні будинки, такі самі, як і той, що в ньому мешкав Кукулик, такої самої купецької витребенькувато-нездатної архітектури (але зате з просторими високими квартирами). Навкіс від будинку на тім боці вулиці висів знак «Стоянка машин заборонена», а коло знака — чиясь «Волга» з табличкою «КИВ». «Непорядок, — подумав Кукулик. — Порушують люди».

Нечутно увійшла дружина, півголосом мовила:

— Тобі лист.

— Що-о? — аж підстрибнув Кукулик, забувши про перестороги знайомого професора і про те, що треба берегти енергію для сьогоднішнього важкого дня.

— Лист, кажу.

— Який може бути лист?

— А я знаю? Газет чомусь немає, а прийшов лист.

Зрадимо невеличку Кукуликову таємницю: ось уже багато років він не одержував додому жодного листа. На роботу — так. Там було ділове листування, там він перегортав цілі купи паперу, вийнятого з конвертів, проштемпельованих пошта-рями, обклеєних всілякими марками, навіть іноземними, коли приходили листи з-за кордону (тоді до його секретарки Тані збігалися всі запеклі філателісти з інституту й канючили хоч марочку).

Але додому? Хто йому мав писати? Десь була сестра. Вдова. Працювала в колгоспі. Там люди вирощують хліб, а не займаються писанням листів. Колись були друзі, однокашники, товариші. Постаріли, порозбрідалися, порозсіювалися крізь сито службових рангів і чинів. Хто вискочив вище — мабуть, забув Васька Кукулика, хто лишився нижче — хоч і згадував, то не насмілювався турбувати. Та й ще: вже три десятки років жив Кукулик у Києві, всі його знайомі теж були киянами — навіщо писати? В крайньому разі обходилися телефоном. Тим більше, що телефон у Кукулика не був ніколи засекречений, подзвони на 09 або зазирни в абонементну книжку і дзвони, хоч лопни.

— Може, то Вероніці? — зробив останню спробу врятуватися від листа, який ніс якусь невідому загрозу.

— Тобі. У власні руки.

— Від кого?

— Нема зворотної адреси. Штемпель — київський.

— Ти вже все розглянула.

— Я знала, що ти питатимеш.

— Ти завжди все знаєш.

— Повинен бути вдячний, а не гарчати.

— Гаразд, пробачаюсь. Я невиховане мурло, ти — інтелігенція. Пардоніруюсь.

— Візьми ж листа.

— Прийду — прочитаю.

— А може, це якраз до сьогоднішнього засідання?

— Звідки ти взяла?

— Ну, я чомусь так подумала...

— Подумала, подумала, — пробурмотів Кукулик. Він і сам чомусь був упевнений, що цей несподіваний лист мав пряме відношення до сьогоднішнього засідання журі і до присудження премій за кращі проекти. В листі ховалася якась невідома загроза, якесь застереження і взагалі чортзна-що! Чому він не вийшов з дому на п'ять хвилин раніше! Нічого б не знав.

— Дай сюди!

Вихопив у дружини конверт, розірвав його, забачив нерівні чорнильні кривульки чийогось незнайомого почерку, пожбурих на стіл.

— Чортзна-що! Я думав, офіціальний лист, а це просто писулька. Не чіпляйся до мене з цими дрібницями! Повернуся з інституту — прочитаю. Ти ж сама знаєш, який у мене сьогодні тяжкий день.

Вийшов з кабінету, грюкнув надвірними дверима.

Дружина взяла лист, поклала на вчорашні газети. Коли клала, побачила слово «тюрма». Не стрималася, дістала з конверта аркушик паперу, розгорнула його. Перша фраза вдарила її в саме серце:

«Я вмиратиму під Лук'янівською тюрмою».

Вона кинулася до вікна: чи не гукне ще чоловіка? Ні, пізно. Тоді довго накручувала телефонний диск, остання цифра зіскакувала, нарешті в трубці клацнуло, почувся далекий дівочий голос.

— Говорять з квартири Василя Васильовича, — сказала дружина. — Попросіть його, як прийде на роботу, хай подзвонить додому. Дуже вас прошу. Заздалегідь вам вдячна.

А перед очима витанцьовувало криве, як гадючий слід, слово «тюрма». Ну звідки воно і чому саме сьогодні?

ВСЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ З ТАНІ

Секретарка підстругувала останній олівець з тих, що стояли перед нею в нікельованому стаканчику. Секретарку звали Танею. Секретарці, тобто Тані, було двадцять років (у такому віці можна ще називати кількість років героїні без ризику бути нескромним). Як усі наші столичні секретарки взірця 1962 року, Таня була коротко пострижена, мала на собі в'язану кофточку французької фірми «Мерсі» (так, так, на жаль, саме французької фірми «Мерсі», а не київської фабрики імені Рози Люксембург), чехословацькі (трохи легше!) туфлі на «шпильках» і спідничку, пошиту на київській (нарешті) фабриці імені Смирнова-Ласточкина.

Як усі молоді дівчата, особливо ж секретарки, Таня була закохана. Але про це значно пізніше.

Сьогодні на долю Тані випала відповідальна роль. Зранку, ще до настання десятої години, вона мала обдзвонити всіх членів журі і нагадати, що рівно о десятій починається засідання, те вирішальне, так давно очікуване всіма засідання, на якому вирішиться доля конкурсу.

Рятівний дзвоник, що пролунав у кабінеті Дементія Хомича і не дав академікові дочитати загадково-загрозливого листа, якраз і був Таниним.

Після академіка Таня подзвонила до віце-президента Академії будівництва і архітектури Тетяни Василівни. Тієї вже не було вдома. Очевидно, йшла сюди. Тетяна Василівна любила ходити вранці пішки, мабуть, хотіла мати гарні ноги. Пізно, пізно!

До Діжі дзвонити ніяк: той жив на хуторі Нивки, де ще не було телефонів. Та хоч би він і мав телефон, Таня б йому не подзвонила.

Брайко? Він прийде точно о десятій без жодних нагадувань. Його Таня поважала за розум, але ставилася до Кукуликового заступника трохи зверхньо. Може, через його тихість, а може, тому, що маленькі чоловіки їй не пасували. Ах, маленький на зріст, але великої душі чоловік? Що ж, тим ліпше для нього.

Кошарного секретарка ненавиділа. Його звали Антон Кузьмич по паспорту, а він сам себе величав тільки Анатолієм. І вдома, і на роботі був завжди Анатолій Кузьмич. Що правда, Кукулик звав його Антоном. Навіть якось при співробітниках сказав Кошарному:

— Що ж ти, брате, соромишся батьківського імені. Чехов он був Антон.

— Та я нічого, так якось вийшло, з фронту ще повелося, — спаленів Кошарний.

Таня вперто називала головного інженера Антоном.

Подзвонила Кошарному. Він сидів коло телефону, видно, зранку ждав дзвінків.

— Антон Кузьмич?

— Ну?

— Це Таня, доброго ранку.

ЗМІСТ

ЗЛО	3
РАНОК	7
Перший зойк	7
Він прокидається	9
Все починається з Тані	18
А продовження: Тетяна Василівна	24
До питання про українські прізвища	26
Занурюємося в стихійне?	32
Червоні троянди	36
Розмова, якої не вдалося підслухати	39
Дуже важливий розділ	46
Починаємо! Починаємо!	55
Донька свого батька	66
Знов щось нецікаве	72
Києве, ти щасливий!	75
Розділ без номера	78
Ми підем, де трави похилі	82
Жеребилова юшка	93
Вітер перший	116
Вітер другий	130
Вітер третій	144

«Сонце для всіх»	153
Інтерв'ю	158
Гармати палять: Бах! Бах! Бах!	164
ДЕНЬ	189
Кисло!	189
Що є що?	192
Кловська трагікомедія	204
Мікрофільм	213
Хміль	219
Діалог Івана, Тані та ще двох щік	224
Діалог двох щік	227
Урок розчарування	240
День битви	245
Телефон	258
Освідчення	278
Олексій Іванович	285
Вероніка	290
Володя	299
Вероніка	308
Володя	321
Початок кінця	342
Київський обід	351
Зрікаюсь!	358
Поїдем, кохана, у ліс	364
По той бік розпачу	374
Джоконда	379
ВЕЧІР	385
Футбол	385

Футбол (<i>продовження</i>)	389
Народження фактів	399
Кошарний	408
Кукулик	414
Брайко	421
Жертва	425
Футбол (<i>закінчення</i>)	437
Перевал	446
Виноград з Татарки	451
Останній акорд	456
Озирися!	464
Де ж ми будем ночувать?	469
П ІВДЕННИЙ КОМФОРТ	473
Прислівник	475
Займенник	490
Прикметник	569
Дієслово	673
Дієкомфортник	839